

Magdalena ZDYB

PROCES REWITALIZACJI A JAKOŚĆ ŻYCIA MIESZKAŃCÓW – PROJEKTY ZIELONE POLESIE I WOONERFY W ŁODZI

Mgr Magdalena Zdyb (doktorantka) – *Uniwersytet Łódzki*

Adres korespondencyjny:

Wydział Nauk Geograficznych

Katedra Geografii Politycznej, Historycznej i Studiów Regionalnych

ul. Kopcińskiego 31, 90-142 Łódź

e-mail: pawlikowskamagda@gmail.com

4

ZARYS TREŚCI: W artykule poruszone zostały kwestie związane z poprawą jakości życia mieszkańców poprzez proces rewitalizacji. Różnorodność form organizacji przestrzeni publicznych stworzyło dogodne warunki do budowania relacji międzyludzkich i spędzania wolnego czasu w wykreowanych przestrzeniach. Analiza została przeprowadzona na przykładzie przestrzeni rewitalizowanych w ramach projektu „Zielone Polesie” oraz woonerfów w Łodzi. Stanowią one bowiem innowacyjne podejście do rewitalizacji ciągów ulicznych, jak również większych jednostek przestrzennych jaką stanowi Osiedle Stare Polesie w Łodzi.

SŁOWA KLUCZOWE: Zielone Polesie, łódzkie woonerfy, przestrzeń publiczna, jakość życia.

THE PROCESS OF REVITALIZATION AND THE QUALITY OF LIFE – GREEN PROJECTS POLESIE AND WOONERFS IN ŁÓDŹ

ABSTRACT: The article addresses issues related to improving the quality of life of residents through the process of revitalization. The diversity of forms of organization of public spaces has created favorable conditions for building relations between people and spending leisure time in created spaces. The analysis was carried out on the example of revitalized spaces within the project „Green Poles” and the woonerfs in Łódź. They are an innovative approach to the revitalization of street sequences, as well as larger spatial units that constitute the Old Polesie Housing Estate in Łódź.

KEYWORDS: Green Polesie, woonerfs in Łódź, public space, life quality.

4.1. Wprowadzenie

Historyczna tkanka Łodzi wymaga rewitalizacji w kilku sferach – społecznej, przestrzennej i gospodarczej. Łódź, podobnie jak wiele współczesnych mu wielotysięcznych ośrodków miejskich, podlega zmianom, wpływającym na poprawę funkcjonalności, jak również estetyki zarówno pojedynczych obiektów, jak i większych przestrzeni miejskich. Warto zaznaczyć, że dbałość o przestrzenie publiczne odbywa się nie tylko odgórnie, dzięki decyzjom administracyjnym, ale także dzięki aktywizacji mieszkańców, którzy zgłaszają własne projekty do Budżetu Obywatelskiego. Począwszy od pojedynczych budynków, po ulice i całe kwartały miasto zwiększa swoją atrakcyjność zachęcając do podejmowania inwestycji, wzrostu ruchu turystycznego, co ma także przyczynić się do zwiększenia poczucia tożsamości Łodzian z miejscem, w którym żyją.

Artykuł stanowi głos w naukowej dyskusji dotyczącej obszarowej rewitalizacji Łodzi. Zakres przestrzenny niniejszej treści obejmuje dzielnicę Stare Polesie oraz śródmiejskie ulice przekształcone w podwórcę¹ miejskie. Projekty „Zielone Polesie” i łódzkie woonerfy stanowią narzędzie służące poprawie jakości życia mieszkańców, zwiększeniu atrakcyjności, estetyki i unowocześnieniu przestrzeni miejskich. Prowadzone działania rewitalizacyjne skupiają się na łódzkich ulicach. Włączenie mieszkańców w kształtowanie przestrzeni miejskich umożliwi lepsze zrozumienie i uwzględnienie potrzeb społecznych. Warto tu przytoczyć słowa Christophera Alexandra (1963): „Ulice powinny służyć do tego, aby na nich przebywać, a nie tylko po to, by się nimi przemieszczać, jak jest obecnie” (Kończak 2015: 5).

Podejmowane w Łodzi działania rewitalizacyjne wpisują się w spojrzenie Ch. Alexandra na pozycję przestrzeni publicznych w mieście, uwzględniając kształtowanie ładu przestrzennego, który ma na celu integrowanie społeczności lokalnej (Łukowicz 2013). Aspekt społeczny prowadzonych działań rewitalizacyjnych w Łodzi odgrywa tu istotną rolę.

Zasadniczym celem opracowania jest wskazanie wpływu rewitalizacji na poprawę jakości życia mieszkańców oraz ogólne ożywienie społeczne obszarów zdegradowanych.

W badaniach wykorzystano metody stosowane w naukach historycznych i społecznych, m.in. metody studialne – kameralną i terenową. Ze względu na specyfikę tematu posłużono się informacjami zamieszczanymi na stronach internetowych

¹ Podwórzec miejski, inaczej określane jako woonerf z języka holenderskiego oznacza „ulicę do mieszkania”. Stanowi specjalnie zaprojektowaną przestrzeń bezpieczną dla ruchu pieszych i rowerzystów w strefie zurbanizowanej. Istotnym elementem jest uspokojenie ruchu i wytworzenie przestrzeni publicznej dla mieszkańców. Podwórzec pełni funkcję ulicy, deptaku, miejsca spotkań, znajdują się tu również miejsca parkingowe, http://woonerf.dlalodzi.info/czym_jest_woonerf.html (dostęp: 28.05.2017).

łódzkich wydawnictw prasowych, gdyż podejmowana problematyka badawcza nie doczekała się dotychczas spójnego naukowego opracowania. Istnieją natomiast dokumenty o charakterze projektowym i wizualizacyjnym.

Z nauk socjologicznych zaczerpnięta została metoda wywiadu pogłębionego. W ramach badań zostały przeprowadzone wywiady z osobami zaangażowanymi we wcześniej przytoczone projekty: Anną Sokołowską – Miejska Pracownia Urbanistyczna w Łodzi (wywiad dn. 10.11.2016), odpowiedzialną za projekt „Zielone Polesie” oraz z Szymonem Iwanowskim – Stowarzyszenie Społecznie Zaangażowani (wywiad dn. 19.11.2016).

Ze względu na niezwykłą specyfikę i popularność problematyki jaką jest rewitalizacja, popularyzacja wiedzy związanej z kształtowaniem przestrzeni miejskich stała się istotnym narzędziem podnoszącym świadomość społeczną w tym zakresie.

W celu uwypuklenia roli społeczności w działaniach rewitalizacyjnych, warto przytoczyć art. 2 *Ustawy z dnia 9 października 2015 roku o rewitalizacji*², zgodnie z którym: „rewitalizacja stanowi proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie, prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji na podstawie gminnego programu rewitalizacji.” W powyższej definicji uwaga zwrócona została na proces jako taki, to jest – ciągłość działań o kompleksowym charakterze, zmierzających do jakościowej poprawy zidentyfikowanego obszaru. Ważnym jest wprowadzenie zmian równoległe we wszystkich sferach – społecznej, przestrzennej i gospodarczej. Podejmowane działania są skierowane na obszar zdegradowany. Rewitalizacją są obejmowane tereny pozostające w stanie kryzysowym. Zakres pojęciowy rewitalizacji jest szeroki i wieloaspektowy. Ponadto obejmuje zagadnienia fizjonomiczno-estetyczne, które są związane z potencjałem terenu, jednak to co w nim kluczowe to fakt, że poprzez proces wewnętrznej odnowy następuje poprawa warunków życia. W procesie rewitalizacji powinny być zaangażowane wszystkie sektory życia społeczno-gospodarczego, tak by podejmowane działania były ze sobą spójne.

Rewitalizacja stanowi pojęcie podrzędne względem odnowy miast. Z kolei „termin odnowa miast odnosi się do procesu przystosowania stanu zagospodarowania miasta do zmiennych potrzeb społeczności miejskich i jednostek, które je tworzą. Generalnym celem odnowy miast jest zapewnienie harmonijnego i wielostronnego rozwoju miasta poprzez adaptację starych zasobów do nowych potrzeb, co zapewnia poprawę warunków życia w mieście, ochronę i zachowanie tych zasobów, integrację form historycznych i współczesnych oraz wyrównanie standardów nowych i starych zasobów. (...) Jako działalność planistyczna powinna być ona skierowana na obszar całego miasta oraz sukcesywnie na wybrane

² Dz.U., 2015, poz. 1777.

obszary miasta, przede wszystkim jednak na obszary historyczne, XIX-wieczne i z I połowy XX wieku. Odnowa jest procesem społecznym, dotyczy architektury miasta, infrastruktury technicznej, zagadnień prawnych, ekonomicznych, administracyjnych i politycznych oraz powinna być realizowana metodą bezpośrednich konsultacji z mieszkańcami³.

Powyższa definicja bez wątplenia znajduje odzwierciedlenie w działaniach podejmowanych obecnie na terenie Łodzi. Warto nadmienić, że do 2004 roku w mieście formalnie nie istniała polityka rewitalizacyjna, co nie oznacza, że projekty nie były realizowane (przykładowo można podać ul. Piotrkowską czy kompleks fabryczny Izraela Poznańskiego – obecnie C.H. Manufaktura). Wówczas dopiero, uchwałą Rady Miejskiej⁴ został wprowadzony „Uproszczony lokalny program rewitalizacji wybranych terenów śródmiejskich oraz pofabrycznych Łodzi na lata 2004–2013” (Kowalska 2010: 234–236).

Obecnie na terenie miasta działania rewitalizacyjne mocno przybrały na znaczeniu i prowadzone są na szeroką skalę. Centrum miasta zostało objęte rewitalizacją obszarową. Projekt jest współfinansowany z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego na lata 2014–2020. W 2011 roku rozpoczęto realizację programu „Miasto kamienic”, w efekcie którego następuje poprawa jakości życia mieszkańców nieruchomości na obszarze wielkomiejskim. Od 2012 roku prowadzony jest proces rewitalizacji Księżego Młyna – XIX-wiecznego osiedla domów robotniczych. Uwidacznia się trend, w którym rewitalizacja odgrywa istotną rolę w rozwoju miasta i stanowi główny nośnik zmian⁵.

W treści artykułu szczególna uwaga zostanie zwrócona na proces rewitalizacji społecznej, który współcześnie jest szeroko promowany w różnych środowiskach. Istotny element podejmowanych w mieście działań stanowi partycypacja społeczności lokalnej. W rozwoju miasta odgrywa ona zasadniczą rolę. Problematyka społeczności lokalnej jest często podejmowanym zagadnieniem w literaturze. Partycypacja społeczna stanowi instrument zaangażowany przez władze, w którym społeczność lokalna ma występować jako partner w sferze podejmowanych decyzji. W takim rozumieniu partycypacja jest związana z konsultacjami, wymianą informacji, rozpoznaniem potrzeb, uzyskaniem pozytywnych opinii. Z perspektywy lokalnej współuczestnictwo społeczności pozytywnie wpływa na realizację zamierzeń w przestrzeni badanego środowiska (Pietraszko-Furmanek 2012). S. Liszewski (1995) zaznaczył, że jakość życia można badać analizując

³ *Zasady, procedury i metody działania...* (2003: 12).

⁴ Uchwała Nr XXXIV/0568/04 z dnia 14.07.2004 roku, <http://archiwum.bip.uml.lodz.pl/index.php?str=183&id=15236> (dostęp: 11.11.2017).

⁵ <http://uml.lodz.pl/dla-mieszkanow/rewitalizacja/projekty/>; <http://bip.uml.lodz.pl/urząd-miasta/programy-publikacje-raporty/rewitalizacja/program-miasto-kamienic/> (dostęp: 08.11.2017).

obiektywne parametry o ilościowym charakterze, a także subiektywne odczucia ludzi. Podejście to uzasadnia angażowanie się społeczeństwa w podejmowanie inicjatyw prowadzących do poprawy jakości ich życia, zwiększenia poczucia tożsamości mieszkańców określonego obszaru i świadomości terytorialnej.

Partycypacyjny model rewitalizacji jest związany z potrzebami społecznymi. Jak podaje M. Kwiatkowski (2017), udział mieszkańców pomaga w uzyskaniu długotrwałych efektów. Analizuje on wpływ partycypacji społecznej na działania rewitalizacyjne. Wyróżnia pozytywne aspekty realizacji procesu rewitalizacji z włączeniem konsultacji społecznych:

1. „Im większy udział mieszkańców w diagnozowaniu, tym głębsze rozpoznanie ich problemów, potrzeb i oczekiwań związanych z rewitalizacją.
2. Im lepsze rozpoznanie potrzeb mieszkańców, tym bardziej trafne i adekwatne programowanie procesu rewitalizacji.
3. Im pełniejszy udział mieszkańców w programowaniu rewitalizacji, tym większa ich identyfikacja z przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi i zaangażowanie w ich realizację.
4. Im szerszy udział mieszkańców w przedsięwzięciach rewitalizacyjnych, tym większa szansa na zgodność z ich potrzebami, a także na wysoką jakość wykonywanej pracy.
5. Im większe zaangażowanie środowisk wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem w przedsięwzięcia rewitalizacyjne, tym większa szansa na kompleksowość i trwałość pozytywnych zmian” (Kwiatkowski 2017: 17–19).

Poprawa jakości życia mieszkańców stanowi jeden z najważniejszych efektów procesów rewitalizacyjnych. Udział społeczności w rewitalizacji jest katalizatorem zmian, bez których proces ten nie przyniósłby rezultatów. Dlatego też warto pochylić się nad istotą tego problemu. Zdefiniowanie jakości życia przysparza wielu wątpliwości i problemów, bowiem istnieje wiele podejść i prób konceptualizacji pojęcia. W zależności od podejścia, uwidaczniają się trzy perspektywy – subiektywna, obiektywna oraz połączenie obu perspektyw (podejmowane najczęściej). Według podejścia obiektywnego jakość życia stanowi: „zespół warunków życia człowieka, obiektywne atrybuty świata przyrody, przedmiotów i kultury, obiektywnie oceniane atrybuty człowieka związane z poziomem życia i pozycją społeczną”⁶. W modelu subiektywnym ocena rzeczywistości następuje z perspektywy badacza i jego systemu normatywnego czy sytuacji społecznej. Przy perspektywie obiektywnej należy uwzględnić ustalone wcześniej kryteria warunków życia, które będą stanowiły punkt odniesienia dla uzyskania optymalnych warunków jakości życia. Dla bardziej optymalnego zobrazowania jakości życia, w badaniach uwzględnia się oba podejścia – obiektywne i subiektywne jednocześnie (Petelewicz, Drabowicz 2016: 7, 17–18). Zgodnie z definicją Światowej Organizacji Zdrowia (WHO, ang. *World Health Organisation*), „jakość życia

⁶ M. Petelewicz, T. Drabowicz (2016: 17), za: H. Sęk (1993: 110).

(QOL, ang. *quality of life*) to subiektywna ocena przez jednostkę jej sytuacji życiowej w odniesieniu do kultury, w której ta jednostka żyje, jej systemu wartości, celów, oczekiwań, zainteresowań”.

W polskich miastach coraz częściej prowadzone są badania związane z oceną jakości życia. Dla przykładu, w 2015 roku Gmina Olsztyn zleciła wykonanie badań wśród mieszkańców, których celem było uzyskanie informacji na temat jakości życia w mieście, a także ocena i prawidłowa percepcja przeprowadzonych projektów rewitalizacyjnych w mieście. W ramach przeprowadzonej ankiety pytano o konkretne projekty podjęte w Olsztynie w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Warmia i Mazury na lata 2007–2013. W opinii badanych mieszkańców, najwyższą ocenę uzyskały właśnie inicjatywy ukierunkowane na poprawę jakości i estetyki przestrzeni publicznych typu parki, skwery, place. Interesujące są opinie odnośnie kolejności realizowanych działań mających wpływ na poprawę jakości:

- „remonty oraz podniesienie standardów technicznych i estetycznych zabudowy mieszkaniowej;
- poprawa jakości i estetyki przestrzeni publicznych typu parki, skwery, place;
- podniesienie jakości świadczonych usług publicznych przez modernizacje, remonty oraz wyposażenie istniejących obiektów użyteczności publicznej;
- adaptacja nieużytkowanych obiektów zabytkowych na funkcje użyteczności publicznej, działalność kulturalną, administracyjną lub usługi branży turystycznej”⁷. *Raport z badania potrzeb w zakresie poprawy (rewitalizacji) wybranych (tzw. problemowych) obszarów Gminy Brzesko w ramach opracowania Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Brzesko na lata 2016–2022*, również wskazał park dla dzieci, skwer z ławeczkami, plac dla sportów wycieczkowych, do Street Workoutu, kolejno ścieżki rowerowe jako tereny wytypowane przez mieszkańców do przyszłych działań rewitalizacyjnych⁸. Również w przywoływanym dalej w artykule Wrocławiu uwidacznia się poprawa jakości życia mieszkańców poprzez stwarzanie dogodnych do wypoczynku miejsc w strefie zurbanizowanej, a także zazielenianie wolnych, niezabudowanych przestrzeni, czego efektem ma być także wzrost walorów estetycznych miasta.

4.2. Stare Polesie – kształtowanie się obszaru i rozwój zabudowy

Ze względu na zachowanie historycznej tkanki należy nakreślić historię powstania analizowanego obszaru. W porównaniu do innych terenów Łodzi, dzielnica ta odznacza się odrębnością pod względem morfologicznym. Przed uprzemysłowieniem Łodzi tereny obecnego Starego Polesia wykorzystywano pod uprawę roli i cele leśne – obszary te zajmowała Puszcza Łódzka. Pod koniec XVI wieku teren

⁷ *Raport z badania ankietowego mieszkańców Olsztyna* (2015, cyt. 13–14).

⁸ http://www.brzesko.pl/wp-content/uploads/2016/08/GPR_Raport-z-badania-mieszkanow.pdf (dostęp: 11.11.2017).

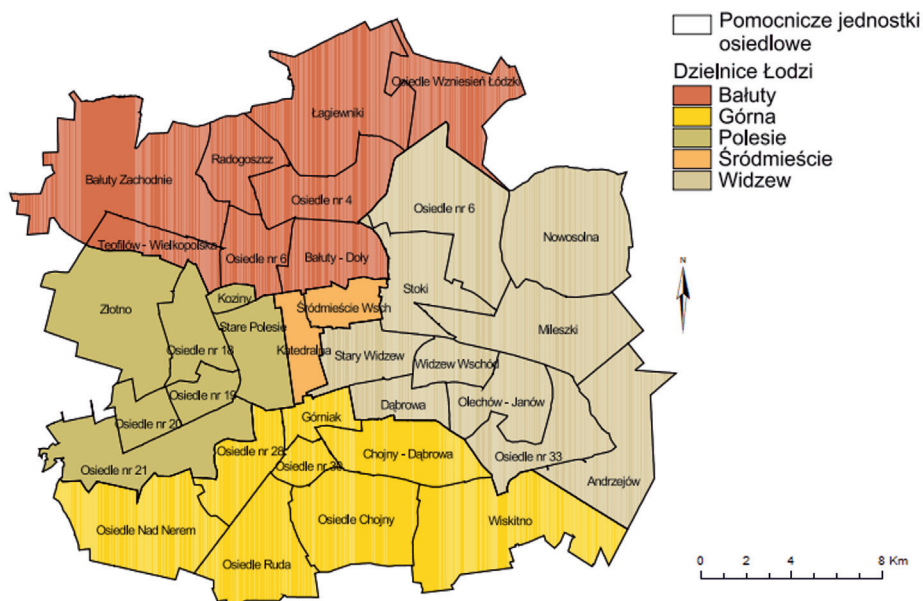
ten znany był jako dzielnica „Wiązowa”. W kolejnych latach został wyłączony z użytkowania rolniczego. W latach 1821–23 założono tu osadę sukienniczo-rękodzielniczą Nowe Miasto – obecnie Plac Wolności. Powstały kolonie-ulicówki – ul. Piotrkowska, Kilińskiego i Wólczańska. Po 1865 roku uregulowano dzielnicę Wiązową. Ulice Zieloną, Więckowskiego i 6 Sierpnia (współczesne nazewnictwo ulic), przebiegające równoleżnikowo względem ul. Piotrkowskiej, zostały przedłużone na zachód od ul. Zachodniej i Wólczańskiej. Prostopadłe względem nich wytyczono kolejne ulice: Gdańską, Żeromskiego i Lipową. W nowej dzielnicy wytyczono również Rynek Wiązowy (obecnie Plac Barlickiego) (Kowalczyński, b.r.).

W latach 70. i 80. XIX wieku doszło do kolejnych podziałów parcelacyjnych i rozwoju zabudowy. Dawne granice przebiegające między niwami przysłużyły się do wytyczenia ulic. Był to czas kształtowania się zachodnich terenów Łodzi. Współcześnie układ ulic i działek odzwierciedla dawne rozmieszczenie długich i wąskich zagonów. Świadczy o tym odchylenie ulic w kierunku południowo-zachodnim względem szachownicowego układu ulic wschodniego fragmentu śródmieścia – Legionów, 1 Maja, S. Więckowskiego, 6 Sierpnia, A. Struga, M. Skłodowskiej-Curie i M. Kopernika (dawna szosa Milscha). Charakterystyczny układ występuje przy ul. Piotrkowskiej pomiędzy ulicami S. Więckowskiego i Zieloną. Widoczne jest skośne usytuowanie parceli względem głównej ulicy, co wyróżnia dzielnicę w krajobrazie miejskim. Podejmowane działania parcelacyjne stanowiły ostatnią przemyślaną regulację w Łodzi. Powstałe parcele szybko zabudowano na cele mieszkaniowe (Koter 2009). Współcześnie fizjonomia Starego Polesia przypomina o dawnym charakterze miasta, wielkoprzemysłowej Łodzi, w której fabryki przeplatały się z kamienicami. Łódź określana mianem polskiego Manchesteru, z niewielkiego rolniczego miasteczka stała się prężnie funkcjonującym miastem przemysłowym. W związku z szybkością rozwoju następowała intensyfikacja pozioma i pionowa zabudowy. Brak planu zagospodarowania doprowadził do wznoszenia zabudowań fabrycznych na wolnych parcelach pomiędzy budynkami mieszkalnymi. Przemieszczenie funkcji widoczne jest na al. Kościuszki, która powstała jako szeroka aleja spacerowa z gmachami użyteczności publicznej o reprezentacyjnym charakterze. W miarę przedłużania ulicy wolne parcele zabudowywano, bez uwzględniania funkcji wznoszonych budynków.

4.3. „Zielone Polesie” – wielkoobszarowa rewitalizacja Starego Polesia w Łodzi

Projekt „Zielone Polesie” stanowi jedną z inicjatyw realizowanych na obszarze Starego Polesia w Łodzi – osiedla mieszkaniowego usytuowanego w centralnej części miasta w dzielnicy Polesie. Granice Starego Polesia wyznaczają: od północy ul. Ogrodowa, od południa Wróblewskiego, od zachodu granica biegnie po torach kolejowych na zachód od ul. Towarowej, od wschodu ulice Gdańska, Próchnika,

Wólczańska (ryc. 1)⁹. Stare Polesie, graniczące od wschodu z dzielnicą Śródmieście, po rewitalizacji stanie się bardziej przyjaznym miejscem, nie tylko dla mieszkańców, ale być może również dla inwestorów. Poprawa wizerunku przestrzeni publicznych ukaże piękno XIX-wiecznej architektury. Ze względu na znaczny stopień zachowania dawnego budownictwa, właśnie na tym terenie uwidacznia się dynamiczny charakter rozwoju miasta.

Ryc. 1. Osiedla administracyjne Łodzi (oprac. J. Jakóbczyk-Gryszkiewicz)

Źródło: <http://www.mapa.lodz.pl/mapa/atlas/P-24.pdf> (dostęp: 02.06.2017)

W krajobrazie kulturowym Polesia Starego, na który składa się XIX-wieczna zabudowa, znajduje się ponad 400 obiektów o charakterze zabytkowym, w tym również perły architektury wpisane do rejestru zabytków (około 40 obiektów). Pod względem morfologicznym osiedle jest jednorodne, w przeważającej części ściśle zabudowane kamienicami, jedynie na południu występują wieżowce.

Prace nad projektem „Zielone Polesie” trwają od 2013 roku. Zespół odpowiedzialny za opracowanie projektu stanął przed trudnością przygotowania koncepcji zintegrowanego programu zarządzania rozwojem dzielnicy. Projekt powstał pod kierownictwem Pani Anny Sokołowskiej z Miejskiej Pracowni Urbanistycznej w Łodzi. Ze względu na złożoność działań, praca toczyła się równolegle na różnych płaszczyznach. Została wykonana diagnoza potrzeb, z których bezwzględny priorytetem stało się wprowadzenie większej ilości zieleni. Współczynnik

⁹ Łódzki Internetowy System Informacji o Terenie – InterSIT, <http://gis2.mapa.lodz.pl/Ogolna/default.aspx#> (dostęp: 02.06.2017).

zieleni na Starym Polesiu jest dwudziestokrotnie niższy od norm wielkomiej-
skich. Wskaźnik określający ilość zieleni przypadającej na 1 mieszkańca wynosi
2,5 m² i jest najniższy w całej Łodzi. Przy tworzeniu planów wykorzystano z do-
świadczeń polskich i zagranicznych strategii kurczących się miast. Oparto się na
metodach naukowych i wskaźnikach urbanistycznych wykorzystanych wcześniej
w miastach o podobnej skali i problemach. Zespół posiadał ograniczone możli-
wości wykorzystania narzędzi planistycznych. Plan rewitalizacji opracowywano
dla już istniejącej tkanki miejskiej, dopasowując możliwe rozwiązania do charak-
terystryki przestrzennej (występowanie zwartej zabudowy) i historycznej Starego
Polesia. Zdecydowano, by wykorzystać ulice jako przestrzenie publiczne i pod-
nieść jakość życia mieszkańców poprzez wprowadzenie zieleni miejskiej. Więk-
sza ilość terenów zieleni wpłynie także na poprawę estetyki przestrzeni miejskich.
Warto przypomnieć, iż do głównych funkcji zieleni w mieście zalicza się rekre-
ację i wypoczynek, a także poprawę walorów krajobrazowych. W trakcie pracy
najistotniejszą siłą była świadomość społeczna. W projekcie lokalna społeczność
stała się niezastąpionym partnerem. Czynnie uczestniczyła w prowadzonych kon-
sultacjach, wychodząc również z własną inicjatywą. Takie wsparcie merytoryczne
dla osób nieznających przestrzeni umożliwiło poznanie problemów związanych
z lokalną specyfiką oraz zdobycie wiedzy wynikającej z zamieszkania w badanej
przestrzeni. Dzięki konsultacjom społecznym odbywającym się wśród mieszkań-
ców Starego Polesia uzyskano np. informacje związane z niebezpiecznymi zak-
rętami, które cechuje ograniczona widoczność. Pierwszym priorytetem stało się
ograniczenie ruchu samochodowego i wzrost znaczenia publicznej komunikacji
miejskiej. Szkielec komunikacyjny ma umożliwiać płynność ruchu drogowego.
Układ powinien być zaplanowany w taki sposób, by ulice spełniały funkcję do-
jazdową do posesji, jednak w dużej mierze mają służyć mieszkańcom. Szczegóło-
we plany miejscowe określają ograniczenia w ruchu wprowadzane przez Zarząd
Dróg i Transportu w Łodzi.

Cały projekt miał na celu stworzenie zielonej, bardziej przyjaznej dzielnicy
z uwzględnieniem XIX-wiecznej historycznej tkanki miejskiej. Całość ma wpły-
nąć na ożywienie Starego Polesia. Podejmowane działania mają charakter punk-
towych interwencji obejmujący obszar o znacznej powierzchni. Są to pierwsze
tak znacząco posunięte działania wielkopowierzchniowe, które wcześniej nie
były realizowane w takim zakresie w żadnym mieście na terenie Polski. Program
zakłada maksymalne wykorzystanie przestrzeni. W zakresie zagospodarowania
prowadzone są działania w skali lokalnej, których efekty widoczne są w krótkim
czasie, jednakże stanowią one część planistycznych działań długoterminowych.
Projekty są realizowane w systemie „zaprojektuj i wybuduj”, który stanowi rodzaj
procedur przetargowych na prowadzone prace budowlane. Projekty są zlecane
partnerom zewnętrznym z określonymi wytycznymi, a zadaniem wykonawcy jest
m.in. sporządzenie dokumentacji. Równocześnie zajęto się włączeniem projektów

z Budżetu Obywatelskiego w działania rewitalizacyjne prowadzone na Starym Polesiu. Przyjęto i rozszerzono działania, przykładowo związane z wnioskami o poprawę jakości chodnika. Kierowano się „miękkimi” wytycznymi uzyskanymi od społeczności lokalnej. Schematy koncepcyjne przestrzeni zostały udostępnione publicznie. Ulice mają uzyskać jednoprzestrzenny charakter. Wyznaczono również miejsca spotkań podyktowane występowaniem np. szkoły. Bez wątplenia do celów projektu zalicza się budowanie społecznej świadomości i odpowiedzialności za kreowaną wspólnie przestrzeń publiczną. Na pierwszym planie znalazło się zaspokojenie potrzeb mieszkańców. Biorąc pod uwagę powierzchnie, to działania prowadzone na Starym Polesiu można porównać do działań, które są realizowane na terenie małego miasta. Podejmowane działania mają zmienić postrzeganie Starego Polesia i wpłynąć na częstsze spędzanie czasu w nowopowstałych przestrzeniach publicznych¹⁰. Jak podaje A. Czyżewska (2010), istotną rolę odgrywa edukacja, poprzez którą uświadamiane są pozytywy płynące z procesu rewitalizacji. Do korzyści z niego wynikających należy zaliczyć poprawę standardu życia, wzrost bezpieczeństwa, a także wzrost wartości rynkowej rewitalizowanej nieruchomości. W celu rozpoznania potrzeb społecznych prowadzone są badania, dzięki którym uzyskuje się opinie mieszkańców na temat planowanych działań (Czyżewska 2010: 308–309). Partycypacja społeczna umożliwia tym samym weryfikację wcześniejszych założeń i dostosowanie przekształceń do bieżącej sytuacji demograficznych i obecnych potrzeb.

Włączenie Budżetu Obywatelskiego również jest jedną z form partycypacji społecznej, coraz bardziej popularną w ostatnich latach. Stanowi on proces decyzyjny, w którym mieszkańcy (w oparciu o zaufanie i wspólną inicjatywę) zabierają głos w sprawie wykorzystania środków publicznych. Celem jest osiągnięcie neutralnej politycznie decyzji mieszkańców wpływającej na wzrost efektywności zamierzeń polityki miejskiej. Dobrowolnie biorą oni aktywny udział w życiu publicznym. Należy zaznaczyć, że Budżet Obywatelski „jest wspólnym działaniem mieszkańców, władz oraz przedstawicieli środowisk opiniotwórczych na rzecz wzmocnienia społecznej i przestrzennej tkanki miasta, a także jego rozwoju w wyniku przemyślanego wyboru zadań” (Przywojska 2016: 125–126).

Kształtowanie nowych przestrzeni wpłynie na pozytywny odbiór wizerunku zarówno przez mieszkańców, jak i osoby z zewnątrz, które zechcą użytkować zrewitalizowane obszary. Przyczyni się do zmniejszenia społecznego wykluczenia poprzez stworzenie miejsc zachęcających do budowania więzi międzyludzkich. Uczestnictwo mieszkańców w podejmowanych działaniach stwarza dogodne warunki do budowania społecznej świadomości i więzi z najbliższym otoczeniem wraz z poczuciem odpowiedzialności i dbałości o rewitalizowaną przestrzeń. Poprawi się również sposób postrzegania obszaru przez użytkowników zewnętrz-

¹⁰ Opracowano na podstawie materiałów i informacji ustnych udostępnionych przez Annę Sokołowską z Miejskiej Pracowni Urbanistycznej w Łodzi w dn. 10.11.2016.

nych. Zmniejszenie ruchu tranzytowego wpłynie na wzrost bezpieczeństwa i stworzenie bardziej przyjaznych dla pieszych ulic – woonerfów. Do pozytywnych zmian należy również zaliczyć wzrost dostępności małej architektury. Ponadto, dzięki nowym nasadzeniom, wzrośnie odsetek terenów zieleni, a wraz z nimi atrakcyjność obszaru. Poprawa jakości życia nastąpi poprzez wzrost dostępności miejsc przeznaczonych do celów rekreacyjnych. Wzrost walorów estetycznych odzwierciedli się w intensyfikacji życia w tak wykreowanych przestrzeniach publicznych. Zróżnicowanie form (kieszonkowe parki i place zabaw) zachęca do spędzania wolnego czasu różne grupy wiekowe. Skala partycypacji społecznej w tak prowadzonej rewitalizacji ma istotne znaczenie, ze względu na działania, które są prowadzone z myślą o społeczności lokalnej. Dlatego też jej udział w całym procesie jest nieodzowny. Spojrzenie na potrzeby mieszkańców z ich perspektywy umożliwi stworzenie określonego typu przestrzeni potrzebnych w konkretnych miejscach. W efekcie prowadzonych działań wolne przestrzenie powrócą do funkcjonowania w tkance miejskiej zgodnie z zapotrzebowaniem mieszkańców.

4.4. Kieszonkowe parki i place zabaw, Ogrody Karskiego, Ulice Ogrody

Należy zwrócić uwagę na charakterystykę zabudowy omawianej dzielnicy Starego Polesia. Ze względu na gęstą i ścisłą zabudowę, trudno o wystarczającą ilość miejsca dla stworzenia parku w tradycyjnym rozumieniu, stąd też idea tworzenia parków kieszonkowych. Ta inicjatywa stanowi rekompensatę dla Ogródów Karskiego, które miały zostać utworzone w jedynej przestrzeni, umożliwiającej powstanie parku na większej powierzchni w obrębie Starego Polesia. W niedalekiej odległości od Centrum Handlowego Manufaktura, w obrębie ulic Karskiego, Ogrodowa i Mielczarskiego, miały powstać: boisko, place zabaw, ścieżki dla osób biegających, z alejami i ławkami. Odsunięcie w czasie realizacji projektu było spowodowane informacją o zajęciu terenu przez PKP i prowadzeniu prac związanych z powstaniem w przyszłości wejścia do tunelu średnicowego. Obszar ten stanowił już wcześniej przedmiot umowy zawartej pomiędzy Urzędem Miasta Łodzi a PKP, dlatego, pomimo przejścia przez konsultacje, nie mógł zostać dopuszczony do realizacji. W związku z powyższym dano propozycję przekazania powierzchni pomiędzy budynkami o wielkości od kilkuset do 1 tys. m². Koszt utworzenia Ogródów Karskiego ma sięgać 2 mln 325 tys. zł (Tubilewicz 2015)¹¹.

Koncepcja stworzenia w Łodzi parków kieszonkowych została zaczerpnięta z Europy Zachodniej. Tego typu rozwiązania są wynikiem braku miejsca w zabudowie miejskiej i potrzeby wykorzystania każdej wolnej przestrzeni na miejsca do celów rekreacyjnych. Intensyfikacja zabudowy definiuje miejsca do tworzenia przestrzeni publicznych. W związku z powyższym, na wolnych placach

¹¹ <http://lodz.tvp.pl/25121273/na-polesiu-kieszonkowe-parki-zamiast-ogrodow-karskiego> (dostęp: 19.10.2016).

w ciągu zabudowy, tworzone są tzw. parki kieszonkowe. Nazwę swą zaczerpnęły od luk, swego rodzaju kieszonek w zabudowanej przestrzeni miejskiej. Zgodnie z inicjatywą urzędników, w 2016 roku na Starym Polesiu ma powstać sześć takich parków w ramach realizacji projektu „Zielone Polesie”. Wśród obszarów wytypowanych do stworzenia miejsc do celów rekreacyjnych wyróżniono przestrzenie przy następujących ulicach: Pogonowskiego 10/12 (fot. 1), 28 Pułku Strzelców Kaniowskich 34 (fot. 2), narożnik 28 Pułku Strzelców Kaniowskich i Więckowskiego, Pogonowskiego i Więckowskiego, Struga i Lipowa (fot. 3).

Fot. 1. Plac zabaw przy ul. Pogonowskiego 10/12

fot. M. Zdyb (2017)

Przy wyborze lokalizacji kierowano się stanem prawnym, a także występowaniem podziemnych instalacji, mających wpływ na możliwość posadzenia drzewostanu. W skład zespołu opracowującego koncepcje zmian weszli pracownicy Wydziału Gospodarki Komunalnej Urzędu Miasta Łodzi, Biura Architekta Miasta, Zarządu Dróg i Transportu, Zarządu Zieleni Miejskiej i Biura ds. Rewitalizacji, a także mieszkańcy Starego Polesia, czynnie uczestniczący w konsultacjach społecznych¹².

Działania rewitalizacyjne są wyjściem naprzeciw potrzebom osób korzystających na co dzień z tych przestrzeni. W związku z powyższym, jako bezpośredni odbiorcy, powinni brać oni czynny udział w jej kształtowaniu. Partycypacja społeczna włączona na etapie projektowania odgrywa istotną rolę w kształtowaniu przestrzeni zgodnie z zapotrzebowaniem. Każdy z parków stanowi bowiem indywidualny projekt i oferuje różne możliwości zagospodarowania.

¹² http://uml.lodz.pl/rewitalizacja/projekty/zielone_polesie/ (dostęp: 10.03.2017).

Fot. 2. Park kieszonkowy przy ul. 28 Pułku Strzelców
Kaniowskich 34

fot. M. Zdyb (2017)

Fot. 3. Przestrzeń do zagospodarowania na park kieszonkowy
przy skrzyżowaniu ulic Lipowej i A. Struga

fot. M. Zdyb (2017)

Warto przywołać osobę Marty Karbowiak ze stowarzyszenia Społecznie Zaangażowani, dzięki której powstał projekt Ogrodów Karskiego zgłoszony do Budżetu Obywatelskiego. Zgodnie z projektem, ogrody miałyby służyć popula-

ryzacji historii związanej z Janem Karskim i być miejscem spotkań mieszkańców w różnym wieku¹³. W 2015 roku powstał kieszonkowy plac zabaw. Była to pierwsza tego typu inwestycja. Plac został założony w luce między budynkami przy ul. Legionów 39 (fot. 4).

Fot. 4. Plac zabaw przy ul. Legionów 39
fot. M. Zdyb (2017)

Na wstępnym etapie rewitalizacji Starego Polesia zaprojektowano przekształcenie ulic w woonyerfy – podwórce miejskie i ulice ogrody. Należy wyróżnić kilka odcinków ulic:

- ul. Gdańska (od Zamenhofa do Kopernika);
- ul. Kopernika (od Wólczańskiej do Gdańskiej);
- ul. 6 Sierpnia (od al. Kościuszki do Gdańskiej);
- ul. Więckowskiego (od Zachodniej do Gdańskiej);
- ul. Pogonowskiego (od Legionów do 1 Maja, od 1 Maja do Więckowskiego i od Więckowskiego do Zielonej);
- ul. Lipowa (od 1 Maja do Więckowskiego);
- ul. 1 Maja (od Żeromskiego do Wólczańskiej);
- ul. Wólczańska (od Próchnika do Więckowskiego);
- ul. Strzelców Kaniowskich (od 1 Maja do Więckowskiego)¹⁴.

Powstaną zieleńce (ryc. 2) obsadzone krzewami, wśród których znajdą się ławki, miejsca na rowery. Nie ulegnie zmianie liczba miejsc parkingowych.

¹³ <http://martakarbowiak.wixsite.com/ogrody-karskiego/pelen-opis-projektu> (dostęp: 10.03.2017).

¹⁴ http://uml.lodz.pl/rewitalizacja/projekty/zielone_polesie/ (dostęp: 02.06.2017).

W miejscu asfaltowych jezdni i betonowych płyt chodnikowych zostanie wprowadzona zieleń. Nie zmieni się obecna funkcja ulic. Dalej będą stanowiły ciągi komunikacyjne, jednak zwężenie jezdni wymusi zmniejszenie prędkości jazdy, co wpłynie na wzrost bezpieczeństwa.

Ryc. 2. Rewitalizacja Staro Polesia

Źródło: Ulice Staro Polesia, <https://web.facebook.com/ulicestaregopolesia/photos/pb.205626256290976.-2207520000.1496403794./522713681248897/?type=3&theater> (dostęp: 02.06.2017).

Do realizacji w 2017 roku przeznaczono następujące odcinki ulic Staro Polesia:

- ul. Pogonowskiego od ul. Zielonej do al. 1 Maja;
- al. 1 Maja od ul. Żeromskiego do ul. Gdańskiej;
- al. 1 Maja od ul. Gdańskiej do Wólczańskiej oraz skrzyżowanie ul. Wólczańska/al. 1 Maja, gdzie ma powstać róża wiatrów (pierwsze skrzyżowanie dwóch ulic woonerfów);

- ul. Wólczańska od ul. Próchnika do ul. Więckowskiego;
- ul. Więckowskiego od ul. Zachodniej do ul. Gdańskiej przy dostatecznej ilości funduszy¹⁵.

Nawiązując do realizacji w innych miastach, bez wątpienia należy wymienić Londyn z projektem London's Great Outdoors¹⁶. W Nowym Jorku najbardziej znanym i najstarszym (data utworzenia: 1967 r.) parkiem kieszonkowym jest Paley Park, usytuowanym na Manhattanie. Stanowi popularną przestrzeń rekreacji urozmaiconą wodospadem, z której korzystają pracownicy z okolicznych firm oraz turyści¹⁷. Z polskich realizacji można wyróżnić park kieszonkowy Ptasi Zagajnik we Wrocławiu. Projekt jest przykładem realizacji we współpracy mieszkańców, spółdzielni mieszkaniowej i miasta, z wykorzystaniem funduszy z Wrocławskiego Budżetu Obywatelskiego 2014 (Wronecki 2016). Ponadto miasto otrzymało 12 mln zł na projekt „Zielona Strefa” zaprezentowany w programie „Horizon 2020”. Mieszkańcy zaproponowali 129 projektów, z których wybrano 7 lokalizacji na powstanie parków kieszonkowych i powstanie „zielonej ulicy”. W mieście odnajdziemy również wooneerf, zielone ściany czy ogrody wertykalne. Wrocław pretenduje do miana „Zielonej Stolicy Europy” (Ratajczak 2017). Podając zaledwie kilka przykładów z innych miast, bardzo wyraźnie zaznacza się trend zazielniania przestrzeni zurbanizowanych i stwarzania dogodnych dla wypoczynku mieszkańców przestrzeni publicznych.

4.5. Inne łódzkie przedsięwzięcia

Odnosząc się do projektu „Zielone Polesie”, nie sposób pominąć wcześniej podejmowanych działań na rzecz rewitalizacji Osiedla Stare Polesie. Na jego obszarze od 2009 roku działa Stowarzyszenie Społecznie Zaangażowani, opierające się na pracy wolontariuszy. Członkowie stowarzyszenia działają w odpowiedzi na potrzeby mieszkańców, angażując ich w lokalne życie. Początek działalności miał miejsce w Szkole Podstawowej nr 26 przy ul. Pogonowskiego, gdzie pomalowano wewnętrzne schody we wzory z tabliczki mnożenia. Organizowane¹⁸ są tzw. „czerwcowki staropoleskie”, które skupiają sąsiadów i całe rodziny. Współorganizatorem jest wymieniona wcześniej szkoła podstawowa. Od 2015 roku w trakcie trwania „czerwcowki”, odcinek Pogonowskiego jest zamykany dla ruchu samochodowego. Realizowane przedsięwzięcia są finansowane ze źródeł

¹⁵ <http://uml.lodz.pl/dla-mieszkancow/loz-bduje/2017/> (dostęp: 12.11.2017).

¹⁶ Na stronie internetowej – <https://www.london.gov.uk/what-we-do/regeneration/public-space/londons-great-outdoors-interactive-map> znajduje się interaktywna mapa prezentująca ukończone i w trakcie realizacji projekty dotyczące skwerów, ulic i terenów zielonych.

¹⁷ Blake A., *Pocket Parks*, http://depts.washington.edu/open2100/pdf/2_OpenSpace-Types/Open_Space_Types/pocket_parks.pdf (dostęp: 11.11.2017).

¹⁸ Organizatorzy: Społecznie Zaangażowani i Szkoła Podstawowa nr 26.

zewnątrznych. Z roku na rok wzrasta zainteresowanie tego typu akcjami społecznymi. Ponadto organizowane są animacje podwórkowe – gry, zabawy łączące edukację i rekreację. Podejmowane są działania odsyłające i zachęcające do tzw. wysokiej kultury. Podjęto współpracę z Teatrem „Pinokio” w Łodzi. Stworzono „Galerię Społeczną” (fot. 5), znajdującą się w przejściu podziemnym pod wiaduktem kolejowym przy ul. Konstantynowskiej, na odcinku od al. Włókniarzy do parku na Zdrowiu. Przedstawia ona fotografie portretowe Staropolesian.

Fot. 5. Galeria Społeczna

fot. M. Zdyb (2017)

Stowarzyszenie Społecznie Zaangażowani czynnie uczestniczy w projekcie „Zielone Polesie”, angażując mieszkańców w konsultacje społeczne, które odbywają się w lokalnym środowisku (SP 26). Z inicjatywy Pani Marty Karbowskiak odbyło się wydarzenie „Wędrujące drzewa”, świadczące o tym, że Stare Polesie potrzebuje zieleni. Popularyzowane jest również dziedzictwo kulturowe Starego Polesia. Odbył się *questing* „Odkrywczy Starego Polesia” – gra miejska z detalami architektonicznymi w tle (autor: Witold Kopec), którego finał miał miejsce w willi Milscha. Bez wątpienia Społecznie Zaangażowani znają zarówno problemy, jak i potencjał Starego Polesia. Świadczy o tym fakt zwrócenia uwagi na występowanie niewykorzystywanej części asfaltu przez samochody. Dokumenta-

cja fotograficzna wykonana w trakcie zimy, po tym jak już spadł śnieg, uwidacznia jaki fragment pomiędzy chodnikiem a przejazdami samochodów pozostaje zasypyany śniegiem. Równocześnie sugerują, że ta przestrzeń może być wykorzystana na zasadzenia roślinne. Na Starym Polesiu działa również „Współ-dzielnia Staropoleska” (nazwa pochodzi od współdziałania i wspólnej dzielnicy). Głównym celem Współ-dzielnicy jest realizacja działań, które wspierają mieszkańców Polesia. Wszystkie cele szczegółowe odnoszą się do rewitalizacji społecznej¹⁹.

4.6. Łódzkie woonerfy – podwórce miejskie

W Łodzi, równoległe do prac związanych z projektem Zielone Polesie, były prowadzone działania rewitalizujące wybrane ulice leżące w Śródmieściu. Zgodnie z uchwałą Rady Miejskiej, do realizacji został przyjęty *Program Atrakcyjne Przestrzenie Miejskie 2020+*. W uzasadnieniu do uchwalonego programu, szczególna uwaga została zwrócona na relacje i powiązania międzyludzkie, które mają wpływ na jakość miasta. Wyróżniono czynniki społeczne, od których uzależnione jest tempo rozwoju miasta – aktywność, przedsiębiorczość, kreatywność i wolę współpracy. Przedmiotem programu jest ożywienie przestrzeni publicznej w Łodzi. W efekcie prowadzonych analiz wyróżniono potrzebę zastosowania ruchu uspokojonego w Strefie Wielkomiejskiej. Na System Kluczowych Przestrzeni Publicznych składają się ulice z predyspozycjami do utworzenia „woonerfów”, tzw. podwórców miejskich. Stanowią one typ ulicy cechujący się niestandardowymi rozwiązaniami projektowymi. Analiza ruchowa studium komunikacyjnego pozwoliła wyodrębnić ulice niespełniające kluczowej roli transportowej, krótkie bądź bez wylotu. Ich przestrzeń może być odpowiednio przeorganizowana z wykorzystaniem elementów małej architektury, wprowadzeniu nasadzeń i zmian w ukształtowaniu przekroju ulicy. Wszystkie te zabiegi mają na celu uczynienie przestrzeni przyjaznej mieszkańcom. Wśród zadań wymieniono „współpracę z instytucjami celem animowania przestrzeni publicznej”. Bez wątpienia podejmowane działania spełniają funkcję promocyjną dla miasta²⁰.

Do końca 2016 roku w Łodzi zrealizowano projekty trzech podwórców miejskich. Pierwszy łódzki woonerf powstał przy ul. 6 Sierpnia (fot. 6). Realizacja projektu nastąpiła dzięki wykorzystaniu funduszy z Budżetu Obywatelskiego 2013. W ciągu ulicy dokonano nasadzeń drzew wiśni piłkowanej, ustawiono ław-

¹⁹ Opracowano na podstawie materiałów i informacji ustnych udostępnionych przez Szymona Iwanowskiego ze Stowarzyszenia Społecznie Zaangażowani w dniu 19.11.2016; *Współ-dzielnia Staropoleska*, <http://spolecniezaangazowani.pl/projekty/wspol-dzielnia-staropoleska/> (dostęp: 21.10.2016).

²⁰ Uchwała nr 308/2013 Rady Miejskiej w Łodzi z dnia 24 października 2013 roku w sprawie przyjęcia *Programu Atrakcyjne Przestrzenie Miejskie 2020+*, http://bip.uml.lodz.pl/_plik.php?id=35133 (dostęp: 10.08.2016).

ki, kosze, stojaki na rowery, wyznaczono miejsca parkingowe, także w przestrzeni między budynkami. Ułożono nową nawierzchnię bez typowego podziału ulicy na chodnik i jezdnię.

Fot. 6. Woonerf przy ul. 6 Sierpnia

fot. M. Zdyb (2016)

Z okazji pierwszych urodzin woonerfu przy ul. 6 Sierpnia zaproponowano szereg atrakcji. Specjalną ofertę przygotowali restauratorzy. Nie obyło się bez wydarzeń o charakterze kulturalnym, m.in. miała miejsce inscenizacja historyczna pt. „Wyjście I Kadrowej z Oleandrów do Kielc”, występ zespołu Samokhin Band, koncert „Kraina Łagodności”. Wszystkie wydarzenia zostały rozłożone z czasie (Madejska 2014). Na przedłużeniu podwórca przy ul. 6 Sierpnia powstał kolejny woonerf przy ul. Traugutta (fot. 7). Stylistyką nawiązującą do woonerfu przy ul. 6 Sierpnia. Również, na całej długości występują nasadzenia, elementy małej architektury i miejsca postojowe. Podobnie jak przy pierwszym podwórku, tak i przy ul. Traugutta jest miejsce na ogródki restauracyjne.

Ostatni łódzki woonerf w strefie zurbanizowanej powstał przy ul. Piramowicza. Z ciekawych elementów małej architektury należy wymienić pompę wodną, odlaną na wzór pomp, które niegdyś były często spotykane w krajobrazie miasta. Ponadto ustawione zostały stoliki, ławki, miejsca dla rowerów. Zabytkowa klinkierowa kostka została zachowana. Należy dodać, że ulica ta jest szczególna ze względu na wzniesioną tu Cerkiew pod wezwaniem św. Olgi. Bez wątplenia przeprowadzone prace rewitalizacyjne ożywiły te przestrzenie i wpłynęły na ich atrakcyjność i chęć uczestnictwa w organizowanych przedsięwzięciach.

Fot. 7. Woonerf przy ul. Traugutta

fot. M. Zdyb (2016)

Obecnie w Łodzi trwają prace nad powstaniem nowych woonerfów.

Woonerf przy ul. Zacisze został oddany po weekendzie majowym. Fotografie ukazują stan przed i po rewitalizacji (fot. 8 i 9). Zmieniono nawierzchnię, ustawiono ławki, stary drzewostan uzupełniono nowymi nasadzeniami niższych roślin. Wszystko odbyło się z zachowaniem miejsc parkingowych.

Fot. 8. Ulica Zacisze – stan na rok 2016

fot. M. Zdyb (2016)

Fot. 9. Podwórzec miejski przy ul. Zacisze
fot. M. Zdyb (2017)

Na ul. Lindleya zakończyły się już prace remontowe. W trakcie rewitalizacji została zdjęta nawierzchnia (fot. 10), aby ułożyć kostkę kamienną i betonową, z zachowaniem zabytkowej granitowej. Wprowadzono nowe nasadzenia. Z ciekawych rozwiązań, zgodnie z planem, drzewostan ma być oświetlony (Wasiak 2017).

Fot. 10. Budowa przy ul. Lindleya
fot. M. Zdyb (2017)

Kolejnymi rewitalizowanymi ulicami są ul. Knychalskiego i Składowa usytuowane w obrębie Nowego Centrum Łodzi. W ramach prac doszło do zmiany geometrii ulic oraz uzupełnienia przestrzeni zielenią i elementami małej architektury. Prace mają dobiec końca w grudniu 2017 roku. Wraz ze zmianami dojdzie do uspokojenia ruchu na tych ulicach. Ulica Smugowa – na odcinku od alei Rodziny Scheiblerów do ul. POW będzie jednokierunkowa, wprowadzono na niej elementy wymuszające zmniejszenie prędkości pojazdów. Zmiany mają być skierowane na poprawę możliwości dojazdu dla mieszkańców pobliskich budynków, a także dla pracowników firm w najbliższej okolicy, stwarzając równocześnie dogodne miejsce do wypoczynku na świeżym powietrzu (Markiewicz 2017a). W planach rewitalizacji obszarowej jest przekształcenie w woonerf fragmentu ul. Gdańskiej na odcinku od ul. Ogrodowej do ul. Legionów. Ukończenie rewitalizacji ma nastąpić w listopadzie 2018 roku (Grzegorzczak 2017). Kolejny woonerf, przy ul. Targowej, ma powstać do końca 2019 roku (Markiewicz 2017b).

Bez wątpienia działania obejmujące tak szeroki zakres obszarowy wpłynę na poprawę wizerunku całego miasta. Z perspektywy lokalnej wzrost walorów estetycznych, uspokojenie ruchu, wprowadzenie ławek i zieleni w przestrzeń publiczną poprawi warunki życia mieszkańców okolicznych budynków, jak również odzwierciedli się we wzroście wartości nieruchomości usytuowanych w obrębie zrewitalizowanych ulic. Tak przygotowane przestrzenie stwarzają dogodne warunki do wyjścia na zewnątrz, co przełoży się na wzrost poczucia bezpieczeństwa i umocnienie więzi z najbliższym otoczeniem.

4.7. Podsumowanie

Prowadzone w Łodzi działania rewitalizacyjne stanowią istotny element w ożywieniu miasta i mają bezpośredni wpływ na poprawę jakości życia jego mieszkańców, a także wzrost atrakcyjności turystycznej i inwestycyjnej miasta. Łódź z ubytkiem mieszkańców, zdegradowaną przez lata tkanką miejską, powoli jest przywracana do życia. Równocześnie może być postrzegana jako miasto warte podjęcia inwestycji czy zamieszkania. Organizowane wydarzenia kulturalne, w połączeniu z faktyczną odnową miasta poprzez rewitalizację zurbanizowanej tkanki i zaangażowanie mieszkańców, wpływają na kształtowanie poczucia tożsamości lokalnej. Buduje się tym samym poczucie odpowiedzialności i chęć dbania o wizerunek otoczenia. Tworzące się grupy osób zaangażowanych w działalność społeczną wpływają na poprawę jakości własnego życia, angażując przy tym innych. Podejmowane działania oddolne stanowią istotny element poprawy estetyki i zwracają uwagę na sfery nieznanne innym niezaangażowanym grupom, od których niekiedy zależy wybór planowanych do realizacji działań. Miejmy nadzieję, że podejmowane projekty pozwolą usytuować Stare Polesie na wyższej pozycji w rankingu udziału zieleni wśród wszystkich 36 osiedli łódzkich. Partycypacja

społeczna przy procesie rewitalizacji wzbogaca stan wiedzy o potrzeby społeczne, dzięki czemu projekt może zostać uzupełniony o perspektywę mieszkańców żyjących na co dzień w rewitalizowanych przestrzeniach publicznych. Uwzględnienie punktu widzenia społeczności lokalnej umożliwia lepsze poznanie obszaru i wprowadzenie lepiej dopasowanych rozwiązań. Spełnienie oczekiwań wpłynie na większą identyfikację z najbliższym otoczeniem i budowanie więzi międzyludzkich już od momentu prowadzenia konsultacji społecznych.

Reasumując, zrealizowane projekty woonerfów są jak najbardziej trafne i należy nadmienić, że w prasie w innych polskich miastach, Łódź opisywana jest jako miasto będące prekursorem rewitalizacji ulic i przekształcania ich w podwórce miejskie, czyli przestrzenie przyjazne mieszkańcom.

Literatura

- Blake A., *Pocket Parks*, file:///C:/Users/user/Downloads/pocket_parks%20(1).pdf (dostęp: 12.11.2017).
- Grzegorzczak A., 2017, *Łódź rewitalizuje obszarowo. Na Gdańskiej powstanie woonerf!*, <http://bip.test.uml.lodz.pl/aktualnosci/artukul/lodz-rewitalizuje-obszarowo-nagdanskiej-powstanie-woonerf-id16179/2017/11/2/> (dostęp: 12.11.2017).
- Kończak P., 2015, *Przepis na ulicę*, Toruń.
- Koter M., 2009, *Kształtowanie się tkanki miejskiej Łodzi do 1918 roku*, [w:] Liszewski S. (red.), *Łódź. Monografia miasta*, Łódzkie Towarzystwo Naukowe, Łódź.
- Kowalczyński R., /b.r./, *Plan naturalnych dzielnic Łodzi. Objaśnienia do nazw dzielnic ze wstępem i komentarzem*, <http://olodzi.blogspot.com/>.
- Kowalska E., 2010, *Program rewitalizacji Łodzi*, [w:] Muzioł-Węclawowicz A. (red.), *Rewitalizacja miast polskich. Przykłady rewitalizacji miast*, „Studia Miejskie”, 12, Kraków.
- Kwiatkowski M., 2017, *Partycypacyjny model rewitalizacji i jego przeciwnicy*, [w:] Bażuń D., Kwiatkowski M. (red.), *Rewitalizacja. Podejście partycypacyjne*, Warszawa.
- Liszewski S., 1995, *Zróżnicowanie przestrzenne poziomu i jakości warunków życia ludności w aglomeracjach miejskich (program badań, pierwsze wyniki)*, [w:] *Pięćdziesiąt lat geografii w Uniwersytecie Łódzkim*, „Acta Universitatis Lodziensis. Folia Geographica”, 20: 207–221.
- Łódzki Internetowy System Informacji o Terenie – InterSIT, <http://gis2.mapa.lodz.pl/Ogolna/default.aspx#> (dostęp: 02.06.2017).
- Łukowicz J., 2013, *Procesy i metody rewitalizacji: projektowanie systemu przestrzeni publicznej z wykorzystaniem wzorców projektowych Christophera Alexandra*, <https://depot.ceon.pl/handle/123456789/2497> (dostęp: 10.01.2017).
- Madejska E., 2014, *Woonerf na ul. 6 Sierpnia. Pierwsze urodziny*, opublikowano: 04.08.2014, <http://lodz.naszemiasto.pl/artukul/woonerf-na-ul-6-sierpnia-pierwsze-urodziny,2376974,artgal,t,id,tm.html> (dostęp: 10.09.2016).
- Markiewicz W., 2017a, *Kończówka prac na Składowej i Knyszalskiego. To nowe woonerfy w NCL*, <http://uml.lodz.pl/aktualnosci/artukul/koncowka-prac-na-skladowej-i-knyszalskiego-to-nowe-woonerfy-w-ncl-id16375/2017/11/9/> (dostęp: 12.11.2017).

- Markiewicz W., 2017b, *Nowotargowa będzie węższa i bardziej zielona. Na Targowej powstanie woonerf*, <http://uml.lodz.pl/aktualnosci/artykul/nowotargowa-bedzie-wezsza-i-bardziej-zielona-na-targowej-powstanie-woonerf-id15524/2017/10/5/> (dostęp: 12.11.2017).
- Na Polesiu kieszonkowe parki zamiast Ogrodów Karskiego*, opublikowano: 29.04.2016, <http://lodz.tvp.pl/25121273/na-polesiu-kieszonkowe-parki-zamiast-ogrodow-karskiego> (dostęp: 19.10.2016).
- Petelewicz M., Drabowicz T., 2016, *Jakość życia – globalnie i lokalnie. Pomiar i wizualizacja*, Łódź.
- Pietraszko-Furmanek I., 2012, *Partycypacja społeczna w środowiskach lokalnych*, Kraków. *Raport z badania potrzeb w zakresie poprawy (rewitalizacji) wybranych (tzw. problemowych) obszarów Gminy Brzesko w ramach opracowania Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Brzesko na lata 2016–2022*, http://www.brzesko.pl/wp-content/uploads/2016/08/GPR_Raport-z-badania-mieszkanow.pdf (dostęp: 11.11.2017).
- Ratajczak J., 2017, *Zielona Stolica Europy – Wrocław na zielono*, <https://www.wroclaw.pl/srodowisko/wroclaw-zielona-stolica-europy-parki-kieszonkowe-zielone-sciany-parklety-woonerfy> (dostęp: 11.11.2017).
- Tubilewicz A., 2015, *Przy Ogrodowej nie powstanie Park Ogrody Karskiego*, opublikowano: 05.03.2015, <http://lodz.naszemiasto.pl/artykul/przy-ogrodowej-nie-powstanie-park-ogrody-karskiego,3302761,art,t,id,tm.html> (dostęp: 09.09.2016).
- Uchwała nr 308/2013 Rady Miejskiej w Łodzi z dnia 24 października 2013 roku w sprawie przyjęcia *Programu Atrakcyjne Przestrzenie Miejskie 2020+*, [w:] http://bip.uml.lodz.pl/_plik.php?id=35133 (dostęp: 10.08.2016).
- Ustawa z dnia 9 października 2015 roku o rewitalizacji*, Dz.U., 2015, poz. 1777.
- Wasiak P., 2017, *Woonerf na Lindleya. Zobacz, co się zmieniło*, <http://uml.lodz.pl/aktualnosci/artykul/woonerf-na-lindleya-zobacz-co-sie-zmienilo-id15936/2017/10/19/> (dostęp: 12.11.2017).
- Wronecki P., 2016, *Ptasi Zagajnik na nowo*, <https://www.wroclaw.pl/rozmawia/ptasi-zagajnik-na-nowo-zdjecia-wideo> (dostęp: 11.11.2017).
- Współdzielnia Staropoleska*, <http://spolecniezaangazowani.pl/projekty/wspol-dzielnia-staropoleska/> (dostęp: 21.10.2016).
- Zasady, procedury i metody działania współczesnych procesów rewitalizacji. Podręcznik rewitalizacji*, 2003, Warszawa, http://historiasztuki.uni.wroc.pl/sklad/azk/podrecznik_rewitalizacji.pdf (dostęp: 10.03.2017).

Źródła internetowe

- <http://bip.uml.lodz.pl/urząd-miasta/programy-publicacje-raporty/rewitalizacja/program-miasto-kamienic/> (dostęp: 08.11.2017).
- http://depts.washington.edu/open2100/pdf/2_OpenSpaceTypes/Open_Space_Types/pocket_parks.pdf (dostęp: 11.11.2017).
- <http://uml.lodz.pl/dla-mieszkanow/lodz-buduje/2017/> (dostęp: 12.11.2017).
- <http://uml.lodz.pl/dla-mieszkanow/rewitalizacja/projekty/> (dostęp: 08.11.2017).
- http://uml.lodz.pl/rewitalizacja/projekty/zielone_polesie/ (dostęp: 02.06.2017).
- <http://www.mapa.lodz.pl/mapa/atlas/P-24.pdf> (dostęp: 02.06.2017).

Historia artykułu

Data wpływu: 23 czerwca 2017

Data akceptacji: 5 listopada 2017